

Kryssa till Söderskär från lotsstationen!

Sedan 1862 har fyren stått där för att vägleda sjöfarare från öppna havet till Borgå. Många fartyg hade gått under i de här vattnen innan fyren kom på plats, men också därefter har de förrädiska skären utanför Pellinge, Emsalö och Pörtö krävt sin tribut.

I dag står fyren kvar på samma plats, fast varken fyrvaktare, lotsar eller tullare längre behövs där. Till Sköldvik och Tolkis går en ny, djup farled ordentligt utmärkt. Radar och trafikövervakning gör navigeringen lättare och lotsen beställs från Emsalö per telefon.

För hundra år sedan levde ett litet samhälle på Söderskärsöarna med fyrvaktare med familjer och lotsar som livnärde sig på fiske. Barnen gick vanligen i skola på Pörtö, närmaste bebodda ögrupp, där det också fanns butik. Vid storm och menföre var isoleringen på Söderskär fullständig. Den som vill veta allt om Söderskär rekommenderas Jack Mikanders och Christian Westerbacks bok om ön, utgiven på Schildts förlag 2000.

Torsdagen den 21 juli får vi chansen att med Byrådet bekanta oss med Söderskär av i dag. Från lotsstationens brygga i Varlax tar m/s Söderskär oss ut till fyrön med samma namn för en dagsutflykt. Själva fyren, som höjer sig 40 meter över havet har varit släckt länge och tänds bara någon enstaka nostalgisk gång.

Tidigt på varen söker sig fågelskådare ut till Söderskär, där allorna av tradition gärna häckar. Här krävs en småskalig, varsam turism, och det har den nya operatören och arrendatorn Pörtö Line gått in för. Sedan något år tillbaka har koncernen EW-Finland med dotterbolaget Pörtö Line förvärvat dispositionsrätten till fyren och fyrlandet samt trafiken till ön från Solvik (Nordsjö) i Helsingfors och Kalkstrand/Pörtö.

Den båt vi åker med döptes i maj till Söderskär för att markera anknypningen till ön. Hemmahamn är Pörtö, och därifrån kommer också den drivande kraften bakom EW-Finland,

ekonomie doktor Hans Jonasson. Han är son till en av Pörtös framgångsrika båtbyggare och varvsägare, har vuxit upp på ön och varje skoldag fått ta sig till byskolan i Kalkstrand. Från sitt fönster på hemmanet ser han Söderskär; inte att undra på att han ville satsa på att fyren bevaras i lokala händer.

M/s Söderskär är byggd i aluminium i Virdois och har tidigare bl.a. gått som utflyktsbåt i Helsingfors och Sibbo. Under maj uppgraderas hon för rätt att använda trafikområde II långt ut i havet. Kapaciteten är 77 passagerare och servering finns ombord. Båten bemannas med erfarna finländska eller estniska sjökaptener. Har vi tur kommer sjökaptten Börje Englund, som tidigare bl.a. fört FÅA:s stora lastfartyg, att ta oss ut till Söderskär. Han är infödd Pörtöbo och kan de här vattnen som sin egen ficka.

TEXT & FOTO: THURE MALMBERG

Byrådet har ordnat parkering nere vid lotsstationens brygga. Samling kl. 10:45, båten avgår 11:00, pris per person 60 € vuxna och 50 € barn 7-14 år. Barn under 7 år 35 €. Förhandsanmälningar till Hans Öhberg, e-post: hans.ohberg@kolumbus.fi eller 0500-469 697. Bindande anmälningar senast 15.7 genom betalning till Emsalö Byråds konto Fi61 4050 1020 0404 49. Mera uppgifter på www.emsalö.fi/aktuellt.

Utgivare: Föreningen Emsalö Byråd r.f **Redaktion:** Leif Pietilä, Bebbe Nyberg **Layout:** Mi Helaskoski

Altengamme-vintern för nittio

Den kalla vintern 1926, för 90 år sedan, har i våra trakter gått under benämningen Altengamme-vintern. Namnet härrör sig från en tysk lastångare som grundstötte sydost om Emsalö.

Sträng kyla hade rått under senhösten 1925 och grova havsisar bildats på Finska viken. Redan i början av januari hade 35 handelsfartyg fastnat i isen, flera av dem nordost om Reval, nuvarande Tallinn. I en sydvästlig storm hade isen börjat röra på sig och fartygen med den. Flera råkade i svårigheter i isskruvningen. Ett av dessa var tyska ångfartyget Altengamme från Hamburg, med destination Leningrad, nuvarande S:t Petersburg. Fastklämd i isen drev hon mot nordost och törnade på Yttre Hällkallan omkring 8 sjömil (cirka 15 kilometer) sydost om Varlaxudden.

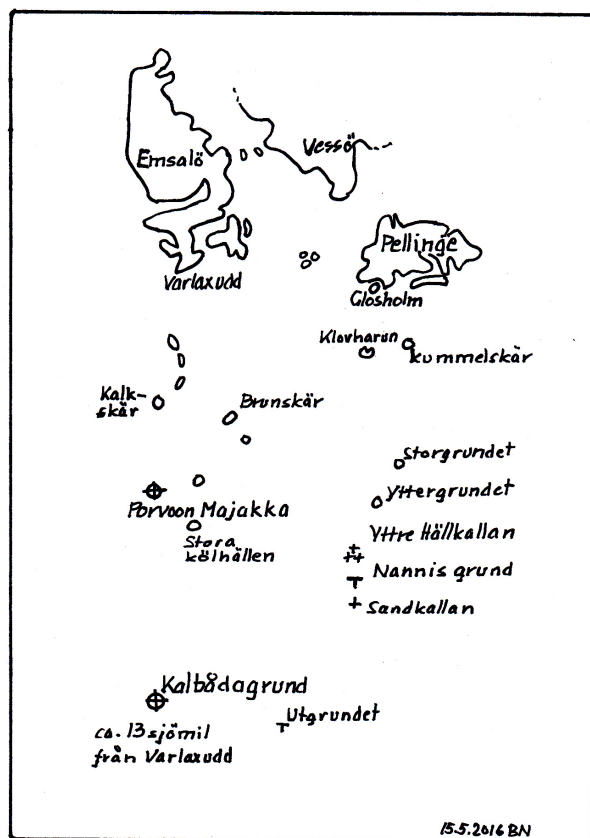
Ett par andra fartyg som befann sig nära Altengamme men inte stod på grund fick efter några dagar hjälp av ryska isbrytaren Lenin som bogserade dem längre ut till havs. Inte heller den lyckades dock med losstagningen av den grundstötta, lika lite som Estlands statsisbrytare Suur Töll (tidigare finländska Väinämöinen) som kallats till platsen.

Enligt uppgifter i dagstidningarna hade Altengamme en last av 2.200 ton maskinförnödenheter, mediciner och kemikalier. Proviant och kol fanns det tillräckligt av ombord, men vatten led besättningen brist på, varför den för matlagningen var hänvisad till att smälta havsis.

Strapatsrik räddningsresa

Fyra man från Varlax/Haxalö var de första som begav sig ut till haveristen. Det var bröderna Gösta och John Gustafsson från Haxalö samt Gustaf Lindberg och Holger Rosenström från Varlax. Lindberg som var sjökapten skall ha haft bärgningsbolaget Neptuns uppdrag att på plats bekanta sig med fartygets belägenhet. Färden ut och i land tillbaka beskrivs av Rosenström i hans bevarade anteckningar som rätt strapatsrik, med svåra packisvallar att forcera. Men de blev mycket väl mottagna ombord på fartyget.

Rätt snart organiserades arbetet med att lossa åtminstone en del av lasten och därigenom få fartyget loss från grundet. Bland annat från Emsalö och Pellinge deltog folk. Enligt vad

Hemming Ådahl omtalade på 1990-talet var det karavaner av hästforor som körde ut längs fjärdarna och i land tillbaka. Enligt andra uppgifter hade Altengammes befraktare önskat 30 man från Emsalö att hjälpa till, men endast 16 kunde ställa upp. Största delen av bärgningsmanskapatet kom från Pellinge.

Lossningsarbetet pågick hela januari och februari. I början av mars hade nästan halva lasten lossats, och åtgärder började vidtas för att få fartyget bogserat i skydd in i skärgården. Isbrytaren Sampo kallades till platsen från Hangö, men innan hon närmade sig haveristen började hennes bunkerkol tryta. Därför fick hon gå in mot Varlaxudden, där 100 ton

Hemväg från Bengtsbyfladan runt Haxalö 1953

Bengtsby ligger rätt långt från stranden, för att vara en skärgårdsby, cirka två kilometer. Vintern 1953 samlades Storskolas elever för ovanlighetens skull till en sportdag på den så kallade "fladan", en grund vik cirka två kilometer öster om Bengtsby. De flesta av oss färdades med cyklar. Sedan vi fick färjförbindelse och buss 1951 var vägen åtminstone nödtorftigt plogad och farbar med cykel. Vägen från skolan i Bengtsby till stranden på öns östra sida var inte i sådant skick att man kunde cykla. Fordonen måste ledas till stranden. Där kunde man våga sig på en cykeltur ute på isen. Bara ett par tre av oss hade skridskor, en lyx för skäriungdomar på den tiden. Vi andra fick se på.

Ett par timmar senare var det hemfärd. Då fattade kompiserna Maj-Britt och jag beslutet att ta oss hem isvägen genom Haxalösund, en ett par kilometer kortare väg. Färden började lovande, förbi Solvik, Ankarvik och Rörvik. Närmare Hax-

alösund stoppades vägen av packisbälten. Vi blev tvungna att dra oss längre ut på fjärden. Utanför Vedudden och Skärsvik såg vi fiskaren Karlsson, som vittjade nät. Vi frågade honom om isen håller runt Haxalö. Han sade att han inte sett någon på isen ännu, men öppet vatten syntes inte heller.

Saken var klar. Vi tioåringar styrde cyklarna mot Skallerhamn, på baksidan av Haxalö. Isen var jämn och bra att cykla på. Vi passerade Haxalöudden och det var dags för mig att vika in mot Hamnkil. Maj-Britt hade ännu lång väg kvar. Hon skulle ännu runda Varlaxudden och Havsudden för att ta sig hem till Utvik. Allt slutade dock bra och vi kom fram. Men vi kom överens om att inte berätta hemma om vårt äventyr på oprövade isar. Våra föräldrar fick gå i graven utan den vetskapen.

EBBA JAKOBSSON

år sedan

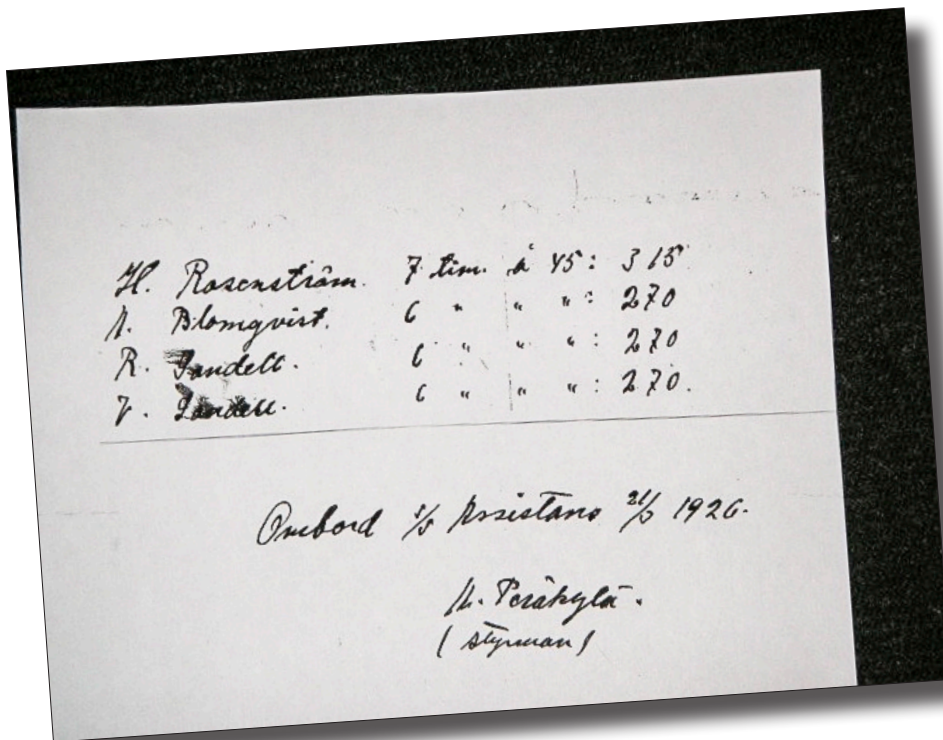

Bild: Uttöjterat för arbete på s/s Altengamme av Holger Rosenström, Alexander Blomqvist, Rafael Sandell och Vilhelm Sandell.

kol i säckar som fraktats över isen med häst från Tolkis bars ombord på isbrytaren.

Otillåten last?

Största delen av lasten togs i land i Pellinge, men en del fördes till Borgå och fraktades till bestämmelseorten per järnväg. En mindre del skiftades också om till andra fartyg som kom till platsen.

Redan under bärgningsarbetet började det gå rykten om att en del av lasten i stället för de uppgivna maskindelarna skulle vara mauserpistoler, krigskontraband, det vill säga otillåten

Redan under bärgningsarbetet började det gå rykten om att en del av lasten i stället för de uppgivna maskindelarna skulle vara mauserpistoler, krigskontraband, det vill säga otillåten vapenlast.

vapenlast. Inte heller kemikalierna var kanske helt vad man trodde. Så sent som i februari 1927, ett år efter bärgningen, uppgav tidningarna att i Reval påträffats tio stora lådor av Altengammes last, innehållande kokain, till ett värde av ungefär fem miljoner mark.

När isläget började lätta mot slutet av mars kunde ångaren fås loss från grundet. Tillsammans med Neptuns bogserbåt Assistans kunde Sampo bogsera henne i skydd innanför Glosholm vid Pellinge. Där reparerades hon provisoriskt och kunde så småningom föras till varv i Helsingfors och därefter återvända till Hamburg. Hon såldes följande år till England och torpederades under andra världskriget.

BERTEL ROSENSTRÖM

Källor: Holger Rosenströms anteckningar. Borgåbladet 1926 och 1927. Uppgifter av Hemming Ådahl. I Pellingeboken 5 har Göran Selén utförligt redogjort för Altengammes grundstötning och dess följder.

Nannis grund

En artikel i tidningen Östnyland (20.4.2016) om att ett unikt vrak har identifierats vid Kalvbådan i Finska viken väckte Wilhelm Panelius' intresse angående grundet Nanni eller Nannings också benämnt.

Upptäckten om vraket gjordes i fjol av Immi Wallin. Efter diverse detektivarbete kunde hon påvisa att det år 1715 förolyckade fartyget var fregatten Huis te Warmelo, byggd 1708 i staden Medemblik i Holland. Stadens arkeolog skickade bl.a. en bild av dåtidens karta där grundet Nannings var utsatt och på vilket fregatten hade grundstött.

På dagens sjökort finns inte grundet Nannings utsatt mera

Grundet finns på de nya sjökorten som ett undervattensgrund men utan namn.

men Wilhelm Panelius hade två gamla sjökort från olika tider där grundet var utsatt under namnet Nanni.

Senare framkom det att grundet också finns på gamla ryska sjökort. Enligt dessa sjökort fanns grundet mellan de på dagens sjökort utsatta grunden Yttre Hällkallan och Sandkallan. Grundet finns på de nya sjökorten som ett undervattensgrund men utan namn. Så det urgamla grundet med det konstiga namnet Nanni eller Nannings,

som väl kändes till för några generationer sedan enligt Bertel Rosenström, kan man nu säga att är identifierat.

BEBBE NYBERG

Bybutiken är en tuff

TEXT & FOTO: FREDRIKA SUNDÉN

Intervju publicerad 21.3.2016 av Svenska Yle, Östnyland

Emsalö bybutik i Borgå skärgård fick en ny ägare i Irina Hoyer-Viitala från och med årsskiftet. Dagarna för bybutiksägaren blir långa och pusslet är inte alltid lätt att lägga, men Hoyer-Viitala säger att arbetet är värdefullt.

Vid årsskiftet tog Irina Hoyer-Viitala över bybutiken på Emsalö i Borgå skärgård. Tidigare har hon jobbat som biträde i butiken.

Hon bor själv på ön, och har skött om sina föräldrar där hemma. Därför vet hon hur viktigt det är för seniorer att få bo hemma, att bli omskött och att få den omvårdnad och uppmärksamhet de behöver.

– Det är ganska speciellt att få bo på en ö. Förutsättningen för att kunna bo här är att inte alltid behöva åka in till stan och att det finns en fungerande affär som har många funktioner, säger Hoyer-Viitala.

Hyllorna fylls av kundernas önskemål

Bybutiken bjuder på allt det Emsalöborna kan tänkas behöva.

– Tanken har varit att sortimentet är interaktivt. Jag har det på hyllan som kunderna önskar och har sagt att de vill ha.

Hoyer-Viitala sprudlar av idéer för vad butiken kan erbjuda. Bland annat är det minnesklubb, eller happy hour som det hellre kallas, på fredagsförmiddagarna. Konceptet går ut på att äldre får komma för att diskutera gamla minnen och dricka en kopp kaffe tillsammans.

Värdefullt för äldre att bli hörda

Hoyer-Viitala säger att responsen har varit bra och att det har varit ganska fullt på bybutiken under fredagsmorgnarnas happy hour.

– Folk får berätta sin story. Det är så värdefullt att bli hörd. Sitter man hemma i sin stuga så blir man inte hörd.

Hon konstaterar att alla äldre inte är ensamma, men att många helt tydligt njuter av att ha utbyte och att få växla tankar och idéer med andra.

– Över huvud taget ska det här vara ett ställe dit folk kan komma för att fråga var man får tag på den och den, och det och det. Jag vill också föra människor samman och hjälpa dem lära känna varandra.

“Vi skulle vara i blåsten utan bybutik”

En av dem som besöker happy hour på fredagsförmiddagen är Per Juslin, som Irina Hoyer-Viitala kallar för byns själ och hjärta. Han är en tvättäkta Emsalöbo, trots att han bodde annanstans i några år.

– Jag har alltid pläderat om att vi skulle vara ordentligt i blåsten om vi skulle vara utan bybutik, säger Juslin.

– Jag är än så länge bilburen och kan åka till stan, men det finns många som inte är det. Någon gång tar mitt bilkörande också slut. Hur skulle man göra då?

Varje tisdag och fredag är det butiksdag, och på fredagar är minnesklubben öppen. Då brukar det samlas lite mer folk på bybutiken, berättar Juslin.

– Vi brukar prata gamla minnen. Kaffe får man gratis, men brö-

det köper man till om man vill ha. Så berättas det kanske lite skvaller och jag brukar alltid ha någon vits att ta till.

Ingen lätt ekvation

Bybutiker blir allt mer sällsynta, och många av dem har lagt av eftersom verksamheten inte lönar sig. Under "happy hour" på fredagen är det åtminstone full rulle på butiken i Emsalö, och Irina Hoyer-Viitala får stå i hela tiden. Men ekvationen är inte alldeles lätt att få ihop med dagens prissättning och regler.

– Visst är det ju svårt och tungt. Det krävs en hel del att ha butik och jag vet inte om jag får det att lyckas, men jag gör mitt bästa.

– Vardagen kan vara mycket det att man täpper hål och släcker bränder, det är verkligen tufft men absolut värt det.

Då klockan vid dörren plingar och en ny kund stiger in i butiken hälsar Hoyer-Viitala glatt. Hon vet också vad de flesta av kunderna heter. En del av den intima bybutikskänslan uppstår av att köpmannen lär känna kunderna på ett helt annat sätt. Betjäningen ska vara personlig.

– Om jag ser en karl komma in så tänker jag att där kommer chilimannen, oj, har jag chilinötter. Man vet precis vem som vill ha vad och vilken blåbärsyoghurt det ska vara.

Långa arbetsdagar

Tills vidare får Hoyer-Viitala inga leveranser till bybutiken. Hon hämtar själv varje litet salladshuvud och mjölkburk. Hon har helt enkelt inte hunnit sitta ner för att planera. Arbetsdagar-

men givande livsstil

↑ ↑ Kaffe och småprat under happy hour.

↑ Per Juslin.

← Irina Hoyer-Viitala betjänar en kund.

na blir lätt långt över tretton timmar långa och det är mycket att stå i.

– Planerar gör jag hela tiden då jag kör bil. Det är min enda vilostund. Men konkret att ringa och göra avtal har jag inte tid för. Jag har för många bollar i luften.

Många idéer för bybutiken finns fortfarande på lager. Egentligen är idéerna alldeles för många, säger hon med ett skratt. Bland annat vill hon göra gården mer levande.

– I Tyskland finns det ett koncept som går ut på att man till exempel har en bormaskin, kanske en dammsugare och en vispel, och sedan får hela byn låna därifrån. Något sådant skulle jag gärna få i gång i vårt skjul.

– Det skulle vara så trevligt att man kunde köra in här och skjulets dörrar skulle vara öppna. Som en öppen famn, och man är välkommen.

Loppmarknad och något slags koncept för samäkning till jobbet finns också i tankarna. Likaså ordnas en del evenemang i anslutning till bybutiken. Till exempel under påsk blir det en miniutställning med Jan Fröjdmans fotografier från Emsalö.

“Ibland blir man trött och tror att man är helgalen”

Vad har Hoyer-Viitala tyckt om att vara köpman hittills?

– Det har varit alldeles fantastiskt, verkligen. Tuftt är det och ibland är man trött och tänker att man har blivit helgalen och undrar varför man gör det här.

– Men sen när man ser nöjda kunder och varvar ner lite, så märker man hur värdefullt det är och njuter av varje stund.

“Det skulle vara så trevligt att man kunde köra in här och skjulets dörrar skulle vara öppna. Som en öppen famn, och man är välkommen.”

– Irina Hoyer-Viitala

Öppna Byars dag: evenemang i Bengtsby 11 juni

Östra Nylands Öppna Byars dag på Emsalö börjar kl. 10 på Midgård. Emsalö Allmogeförening ordnar på gården torgförsäljning, lopptorg, skattjakt för barn samt musikunderhållning. På Midgård kan också köpas fisksoppa från kl.11 som Emsalö Marthaförening tillreder. Det sevärda Pelles El-museum i Orrby, Långvarpsvägen 29, håller också öppet kl.10-13. Kontaktperson för torgförsäljningen är Marina Uddström, tel. 040-582 3380.

En kort rundvandring i Bengtsby startar kl.12 från Midgård, med bl.a. gårdsbesök i Storspiks och besök i Gamla brandtornet och slutar vid Emsalö Byaboden. Vandringen leds av Hans Öhberg, ordförande för Emsalö Byaråd.

Emsalö Byaboden uppmärksammar också Öppna Byars dag med att samtidigt ha sin Bybutiksdag. Byaboden bjuder på kaffe med hembakat kaffebröd, har barnpassning på gården vid sandlådan samt musikunderhållning.

Föreningen Emsalö Byaråd rf. fyller 20 år

Emsalö Byaråd grundades år 1996 med syftet att förbättra samarbetet och öka trivseln för alla som bor på ön genom att jobba för en bra allmän servicenivå och stöda öns företagare. Därtill ska Byrådet kunna fungera som kontaktlänk mellan Emsalöborna och myndigheterna. När Emsalö i samband med fusionen mellan Borgå landskommun och Borgå stad 1997 måste få vägnamnen översatta till finska tog framlidne Kim Colliander från Orrby framsynt initiativ till att grunda Byrådet så Emsalö inte skulle bli överkört. Byrådet kunde få en hel del märkligt översatta vägnamn ändrade. T.ex. hade Dyviksvägen översatts till Mutalahdentie och det blev ändrat till Syvälahdentie. Kim Colliander fungerade som Byrådets första ordförande i flera år och blev sedan vald till hedersordförande. En annan person som berömvärt har verkat för Byrådet är framlidne Bosse Sederquist. Han skötte kassörskapet i många år och var mycket bra på att skaffa understöd. Det praktiska arbetet har skötts av en styrelse på 9 medlemmar under ledning av ordföranden.

I början av 2000-talet deltog byrådet i utarbetandet av en "Skärgårdsutvecklingsplan på Emsalö". Sedan har Byrådet aktivt stött viktiga infrastrukturprojekt på ön såsom ordnandet av ett vatten- och avloppsnät samt initierat byggandet av ett fiberoptiskt supersnabbt bredbandsnät och kabel-TV som täcker hela Emsalö. Det snabba bredbandsnätet gör att Emsalö kan vara med i framtidens fiberbaserade kommunikationssystem och göra det enklare att bo och verka på ön.

Emsalö Byaråd upprätthåller en årlig servicekalender för Emsalö som har fått god respons samt har publicerat under flera år ett Emsalöblad. Byrådet har också ordnat för Emsalö en hemsida (www.emsalo.fi) som ingår Silmu-byars (f.d. Östra Nylands Byar rf.) byportal. I Aktuellt på hemsidan försöker föreningen ha aktuell information och på Kontakt-sidan finns nyttiga länkar.

I mån av möjlighet kommer Emsalö Byaråd att ordna ett program i samband med föreningens årsmöte 7 augusti på Midgård.

BEBBE NYBERG

Borgå vatten tar över vatten och avlopp på Emsalö

Andelslaget Borgå Skärgårds Vattentjänstverks verksamhet har i huvudsak övergått till Affärsverket Borgå vatten från och med 5.4.2016. Vattenandelslaget fortsätter dock att fungera för att sköta underhållet av de römnät som inte övergått till Borgå vatten.

Staden har övertagit vattentjänstverksamheten utgående från principen, att andelslagets skulder täcks med vattentjänstavgifter på ungefär 12 år och har därför stadfäst en specialtaxa för området. Taxorna ändras så, att kubikpriserna sjunker till samma nivå som för Borgå vattens övriga kunder, medan grundavgifterna stiger. Den totala inverkan beror på årsförbrukningen. Om årsförbrukningen är större än 110 m³/år (vatten och avlopp) kommer årsräkningen att sjunka från nuvarande, men om årsförbrukningen är lägre kommer årsräkningen att öka. I faktureringen följs Borgå vattens specialtaxa från och med 1.7.2016, och fram tills dess följs andelslagets nuvarande taxa.

Anslutningsavtal och anslutningspunkter

Borgå vatten skickar i början av juli anslutningsavtal till alla som har en vatten- eller avloppsanslutning som är i bruk. Avtal gjorda med vattenandelslaget överflyttas inte till staden. Då hela andelslagets nät inte övergår till Borgå vatten kommer delar av nätet att kvarstå på vattenandelslagets underhållsansvar. Anslutningspunkter är där Borgå vattens underhållsansvar övergår till kunden. Fastighetspumparna kvarstår som kundens egendom och kunden ansvarar själv för pumparnas underhåll och förnyande.

De medlemmar i vattenandelslaget, som inte ännu är kopplade till nätet övergår inte till Borgå vattens kunder. Om en sådan fastighet vill ansluta sig till nätet behandlas den som en ny ansluttare. Anslutaren bygger sina tomtledningar till Borgå vattens nät, betalar anslutningsavgifter enligt Borgå vattens taxa samt anskaffar ett fastighetspumpverk enligt verkets direktiv. Eventuella anslutningsavgifter (förutom andelsavgiften) som betalats till andelslaget kan beaktas enligt prövning.

→ Se www.emsalo.fi/aktuellt för mera information.

Fiberkabelanslutning för en del av året

När LPOnet erbjöd anslutning till fiberkabelnätet på Emsalö utgick man från att alla anslutningar ska vara för hela året (betalning för 12 mån). Från den här snäva linjen har man sedermera frångott och sommarbosatta eller andra som behöver en paus kan avbryta nätanvändningen för en vald tidsperiod. Öppnandet av signalen på nytt kostar 70 €. Den här uppgiften finns inte upptagen på LPOnets hemsida.

LPOnets fiberkabelanslutning, som kan fås till skäligt pris på hela Emsalö, är i de flesta fall mycket snabbare och säkrare än vad man kan få i tätorterna. De som har en sådan är mycket nöjda. Barn och barnbarn bl.a. gillar att de kan vara i nätet utan problem vilket inte alltid fungerar i stadsmiljöer. Till LPOnets fiberkabelanslutning hör en mycket snabb internetanslutning samt kabel-TV service av hög kvalitet. Mera uppgifter om servicebudet finns på www.lponet.fi.

KORRIGERING AV NOTISEN OM DRAMATISK LÄKARINSATS 1839 I EMSALÖBLADET 2015

Notisen i förra numret av Emsalöbladet om Michelssons hustru meddelade att en oxen hade uppfläckt hennes buk från ena höften till den andra. Originaltexten innehöll inte ordet höften, utan ron, (ro, bestämd form ron) det gamla ordet för höft. Man har redaktionellt på goda grunder antagit att ordet ron inte förstås av dagens människor varför förtydligandet var berättigat. Men eftersom det är frågan om ett direkt citat borde ordet ha stått kvar, med förtydligandet [höften] inom klammer. Redaktionen beklagar förbiseendet.